

სოციალური უზრუნველყოფის სისტემა აფხაზეთსა და სამხრეთის ოსეთში და მისი შედარებითი ანალიზი კოსოვოსთან

თემურ არბოლიშვილი, დოქტორანტი

რეზიუმე

ცხინვალისა და სოხუმის სეპარატისტული ადმინისტრაციების მხრიდან ხშირია საუბრები იმის შესახებ, რომ რადგან კოსოვო გახდა დამოუკიდებელი, მათაც აქვთ ამის უფლება. თუმცა იმაზე არაფერს ამბობენ, როგორ ვითარდება დამოუკიდებელი კოსოვო და როგორ ვითარდებიან ისინი. შესაბამისად, ძალზედ საინტერესო იქნებოდა გაგვეკეთებინა სოციალური სისტემების შედარებითი ანალიზი კოსოვოსა და ამ ორ ქართულ რეგიონს შორის ე.წ. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ. ეს სერიოზული გზავნილი იქნებოდა ამ რეგიონების მოსახლეობისათვის. ისინი კარგად დაინახავენ, რა მიიღეს მათ რუსეთთან ინტეგრაციით და რა მიიღო კოსოვომ ევროპასთან ინტეგრაციით. საქართველოს შემადგენლობაში ყოფნა კი ევროპულ სივრცეში ცხოვრებას ნიშნავს. ჩვენ ამჯერად შევეხებით სოციალურ დაცვის სისტემას კოსოვოში მისი დამოუკიდებლობის შემდგომ პერიოდში. მომავალში კი გავანალიზებთ სოციალური დაცვის მექანიზმებს აფხაზეთსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთში და გავაკეთებთ მათ შედარებით ანალიზს. ნაშრომიდან კარგად დავინახავთ, რომ კოსოვოს მიერ არჩეული გზა ორიენტირებულია საკუთარი მოქალაქეების კეთილდღეობაზე. კოსოვოს კანონმდებლობა ჰარმონიაში მოდის ევროპის შესაბამის კანონმდებლობასთან, რაც ხელს უწყობს კოსოვოს არა მხოლოდ პოლიტიკურ, არამედ სოციალურ და ეკონომიკურ ინტეგრირებას ევროპაში, რაც საბოლოოდ მიზნად ისახავს რეგიონის სრულ ევროპეიზაციას და მის სრულყოფილ დამოუკიდებლობას.

საკვანძო სიტყვები: კონფლიქტი, კოსოვო, აფხაზეთი, სამხრეთ ოსეთი, სოციალური პოლიტიკა

Social Security System in Abkhazia and Tskhinvali Regions and their Comparative Analysis with Kosovo

Temur Arbolishvili, PhD Student

Summary

The research conducted by us has shown that there is a cardinal difference between the social security systems of independently existing Kosovo on the one hand and Abkhazia and South Ossetia on the other hand. While Kosovo spends solid resources for social protection and healthcare of its citizens, funding these resources from its budget, Abkhazia and South Ossetia, practically do not spend anything in the given direction. Their expenses are so low

that there is no point in reflected them in figures. These two (Georgian) regions are completely dependent on Russia, both politically and economically and socially. They receive millions of rubles of annual dotation from Russia, and it in fact does not get to local population at all. Due to the aforementioned, the issue of strictest control of funds has been raised multiple times, in Russia, Tskhinvali and Sokhumi, although, without any results. It is apparent that the given amounts are being misused through corruption and nothing gets to Tskhinvali and Sokhumi citizens from Moscow. Accordingly, Abkhazian and South Ossetian citizens are forced to make corruptive deals and receive (purchase) Russian passports for getting registration in one of Russian regions and start receiving Russian pension like Russian citizens do (for example age, disabled, war veteran and other category pensions). For example, in Tskhinvali very popular is the so called “Shakhtior pension” (meaning miner’s pension), for receiving of which Ossetians pay solid bribes.

Both these regions are tied to Russia in healthcare sphere also. In local hospitals (which are solely state owned – there is no private healthcare or private insurance in neither regions) citizens receive only first aide. It is impossible to go through x-ray examination or even to have cesarean section. That is why they go to bordering Russian cities for access to healthcare, which is quite expensive for them. Due to that, majority of Abkhazian and Ossetian patients receives medical aide in Georgia, including the most complicated and most expensive surgeries and everything is completely free of charge for them. This became possible after the launch of the Referral Healthcare Law in Georgia. Despite the fact that Sokhumi and Tskhinvali administrations categorically fight against such actions by means of stricter legislation and actions by intelligence services. Population is still oriented at adequate Georgian healthcare and accordingly local authorities are not able to oppose them.

Thus, the road chosen by Kosovo is completely aimed at the wellbeing of its citizens, which cannot be said about the so called administrations of Abkhazia and so called South Ossetia, the main ideology of which is the thesis – we will agree to anything just being with Russia and without Georgia.

Keywords: conflict, Kosovo, Abkhazia, South Ossetia, social policy

თანამედროვე მსოფლიოში სოციალური პრობლემეტიკა მზარდი აქტუალობით გამოირჩევა. სოციალური პოლიტიკა სულ უფრო მეტად მნიშვნელოვან ადგილს სიღარიბესთან ბრძოლა ნებისმიერი ქვეყნისთვის მუდმივად თანხლებს პროცესშია. მართალია, დაბალ- და მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში სიღარიბე ერთნაირად არ გამოიხატება და არც ერთნაირი მასშტაბები აქვს, მაგრამ მისი სრული აღმოფხვრა თვით ყველაზე მაღალი სოციალური თანასწორობის მქონე ქვეყნებშიც კი ვერ მოხერხდა.

ამ ფონზე განსაკუთრებით საინტერესოა ის სოციალური მოდელები, რომლებიც ფუნქციონირებენ თვითგამოცხადებულ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის (ცხინვალის რეგიონი) რესპუბლიკებში. საინტერესოა იმდენად, რამდენადაც საქართველოს ეს რეგიონები ფაქტობრივად ოკუპირებულია რუსეთის ფედერაციის მიერ და მათზე ხორციელდება აღნიშნული სახელმწიფოს „მფარველობა“ როგორც პოლიტიკური, ისე - სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებით.

შესაძლოა დაიბადოს კითხვა: რა კავშირია სოციალურ უზრუნველყოფასა და ტერიტორიულ მთლიანობას შორის? კავშირი პირდაპირია. დღეს რუსეთის მიერ ოკუპირებულ აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში ფაქტობრივად მოქმედებს რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობა, ან ადგილობრივი კანონები, რომლებიც გადმოწერილია რუსეთის შესაბამისი ნორმატიული აქტებიდან. საქართველო სთავაზობს ამ ორ რეგიონს საქართველოსთან ინტეგრაციას სხვადასხვა პირობებით (ძირითადად პოლიტიკური კონტექსტით). თუმცა ჯერ-ჯერობით საუბარი არსად არაა სოციალურ და ეკონომიკურ შეთავაზებებზე, რომელმაც უნდა დააინტერესოს ამ ორი რეგიონის მოსახლეობა ქართულ სახელმწიფოში ინტეგრაციაში. ყველასათვის ნათელია, რომ საქართველოს მომავალი მჭიდროდაა დაკავშირებული ევროსივრცესთან, გაფორმდა ევროპასთან ასოცირების ყოვლისმომცველი ხელშეკრულება. ეს დოკუმენტი საქართველოს სოციალური სისტემის ევროსტანდარტების შექმნისკენ უბიძგებს. ამ რეგიონებში კი სულ სხვა (რუსული) სტანდარტები მოქმედებენ. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, აფხაზეთმა და ოსებმა ნათლად დაინახონ, თუ როგორი შეიძლება იყოს მათი სოციალური უსაფრთხოება საქართველოსთან ინტეგრაციის შემთხვევაში.

ცხინვალისა და სოხუმის ადმინისტრაციების მხრიდან ხშირია საუბრები იმის შესახებ, რომ რადგან კოსოვო გახდა დამოუკიდებელი, მათაც აქვთ ამის უფლება. თუმცა იმაზე არაფერს ამბობენ, როგორ ვითარდება დამოუკიდებელი კოსოვო და როგორ ვითარდებიან ისინი. შესაბამისად, ძალზედ საინტერესო იქნებოდა გაგვეკეთებინა სოციალური სისტემების შედარებითი ანალიზი კოსოვოსა და ამ ორ ქართულ რეგიონს შორის ე.წ. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ. ეს სერიოზული გზავნილი იქნებოდა ამ რეგიონის მოსახლეობისათვის. ისინი კარგად დაინახავენ, რა მიიღეს მათ რუსეთთან ინ-

ტეგრაციით და რა მიიღო კოსოვომ ევროპასთან ინტეგრაციით. საქართველოს შემადგენლობაში ყოფნა უახლოეს პერსპექტივაში ევროპულ სივრცეში ცხოვრებას ნიშნავს.

ჩვენი ნაშრომი საჭიროა დავყავით ორ ნაწილად, კერძოდ: პირველ ნაწილში ვისაუბრეთ კოსოვოს სოციალური დაცვის სისტემაზე [1. გვ.308312], ამ ნაწილში კი გავაანალიზებთ სოციალური დაცვის მექანიზმებს აფხაზეთსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთში. დასკვნითი ნაწილში მოვახდენთ კოსოვოსა და ამ ორი ოკუპირებული ქართული რეგიონების სოციალური სისტემების შედარებით ანალიზს.

ე.წ. დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე, აფხაზეთმა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ეკონომიკური წინსვლის კუთხით, მაგრამ ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი და მოსახლეობა კვლავ სიღარიბეში ცხოვრობს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ წინსვლას, ძირითადად, არა აფხაზური ეკონომიკა, არამედ რუსეთიდან შემომავალი ფინანსური სახსრები განაპირობებდა. კერძოდ, 2005 წლიდან მოყოლებული დღემდე „დახმარებამ“ 17 მლრდ რუბლს გადააჭარბა (USD500 მლნ). განსაკუთრებულად ეს ნაკადები 2010-2013 წლებში შეინიშნებოდა და 11.9 მლრდ რუბლი (USD340 მლნ) შეადგინა [2. გვ 19]; 2014-2016 წლებში კი დამატებით 3 მლრდ რუბლის „დახმარებაზე“ რუსეთის პრემიერმა დ. მედვედევმა ხელი უკვე მოაწერა.

საინტერესოა, რომ აღნიშნული თანხების უდიდესი ნაწილი სესხის სახეს ატარებს და რუსეთის მხრიდან გონივრულ ნაბიჯს წარმოადგენს, რადგანაც ამ თანხების დაბრუნების მოთხოვნის შემთხვევაში, აფხაზეთი გამოუვალ მდგომარეობაში ვარდება და მთლიანად მასზე ხდება დამოკიდებული კიდევ უფრო მეტად, ვიდრე დღეს. ეს მომავალი კი სულ მალე, მომდევნო 2016 წლიდან დგება, როდესაც აფხაზეთს გეგმით ვალების დაბრუნების პირველი ეტაპი ეწყება.

ბიუჯეტის მონაცემები კი შემდეგია: 2010 წელს მან 3.875 მლრდ რუბლი (დაახლოებით USD114 მლნ) შეადგინა, საიდანაც 1.935 მლნ რუსული (USD60 მლნ) დახმარება გახლდათ (ცნობისათვის, საქართველოს ბიუჯეტი 2011 წელს — \$3.6 მლრდ-ია, საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო)[3. გვ 41-42].

ე.წ. აფხაზეთის მთავრობის გაანგარიშებით, 2011 წელს მშპ — USD 700 მილიონს, ხოლო მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით კი — USD2995 შეადგენდა, რაც ანალოგიური პერიოდისათვის თითქმის საქართველოს (მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე) მაჩვენებლის იდენტურია (USD 3230, საქსტატი)[4]. ხოლო, თავად მშპ სტრუქტურა კი შემდეგია: მშენებლობა- 34.4%, ვაჭრობა და კვების სფერო — 20.5%, წარმოება — 9.5%, სოფლის მეურნეობა — 7.5% და სხვ. სხვადასხვა სფეროებში დასაქმებულთა გადანაწილება, სფეროების მიხედვით კი შემდეგია: განათლება — 18.2%; ჯანდაცვა — 17.9%; მშენებლობა — 7.4%; ვაჭრობა — 7.3% და სხვ.

დე-ფაქტო რეგიონში, მათივე მონაცემებით, საშუალო ხელფასი 2011 წელს 6900 რუბლს (USD

200) შეადგენდა (საქართველოში იგივე პერიოდში — დაახლოებით USD 400, საქსტატი). საბაზისო პენსია ჯშD20 ფარგლებშია, თუმცა კონკრეტულ შემთხვევებში, მას ერთვის შემდეგი დანამატები: ე.წ. „სამამულო ომში“ მონაწილეთა — თითქმის USD 100; ე.წ. „სამამულო ომში“ დაღუპულთა ოჯახების — ჯშD130 ფარგლებში; I, II და III ჯგუფის ინვალიდების — დაახლოებით ჯშD150; 1992-1993 წლების ომში დაინვალიდებულთა — დაახლოებით USD160. დამატებით, აფხაზეთის მოსახლეობის დიდ ნაწილს (ან უკვე, გარდა ქართველებისა) რუსული პასპორტები გააჩნიათ, რომლითაც ყოველთვის უადრესად საშუალოდ USD 300 მიღება შესაძლებელი [5. გვ 6].

250 ათასიან რეგიონში, სადაც შრომისუნარიანად მიჩნეულია 142 ათასი ადამიანი, დასაქმებულია როდენობა 40 ათასს არ აღემატება, საიდანაც 26 ათასი სახელმწიფო სექტორშია დასაქმებული (აფხაზური მონაცემებით). სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, უმუშევრობის დონე აფხაზეთში — 67%-ია! [5. გვ 13] რაც სოციალურ ფონს უკიდურესად დაძაბულს ხდის და სწორედ ეს გახლდათ წელს ე.წ. აფხაზეთის მთავრობის რეგულაციური გზით გადაყენების ოფიციალური საფუძველიც.

• ტურიზმი, როგორც აფხაზური ეკონომიკის წარმმართველი ძალა

აფხაზი ექსპერტების აზრით, აფხაზეთის ეკონომიკის ლოკომოტივი -ტურიზმია, რომელიც თითქმის მთლიანად წლის მესამე კვარტალში ფორმირდება. რუსული და აფხაზური საინფორმაციო წყაროების თანახმად, აფხაზეთის ყოველწლიურად მილიონობით ტურისტი სტუმრობს, კერძოდ 2013 წელს ნაკადმა 3.3 მილიონ ადამიანს გადააჭარბა, რაც ასეთი მცირე ტერიტორიისათვის საკმაოდ შთამბეჭდავი მაჩვენებელია [6. გვ 98] (რეალობა რომ იყოს!), ცნობისათვის, საქართველოს ტურიზმის დეპარტამენტის თანახმად, 2013 წელს ქვეყნას 4.4 მილიონი ტურისტი ესტუმრა (რაც ასევე ეჭვს იწვევს შესაბამისი დარგის ექსპერტებში)[7. გვ 53-55].

სინამდვილეში ტურიზმი, სხვა სფეროების უფრო მეტად ჩამორჩენილობის ფონზე, მართლაც ეკონომიკის გამწვევი ძალაა, თუმცა მას მრავალი მიწისაქვე აქვს: სეზონურობა, პოლიტიკური არასტაბილურობის გავლენა, რუსი ტურისტების დაბალი ფინანსური შესაძლებლობებისა და აფხაზეთში მაღალი ფასების დისბალანსი და ა.შ. რომელიც აფხაზური ეკონომიკის საკმაოდ მყიფე რეალობას განაპირობებს.

დამატებით, აფხაზური ტურიზმის უმნიშვნელოდ, მაგრამ მაინც ჩავარდნის ალბათობას მომდევნო წლებში შეიძლება განაპირობებდეს ყირიმის მიერთება რუსეთის ფედერაციის მიერ. მოგეხსენებათ, ყირიმიც, აფხაზეთის მსგავსად, ტურიზმზე ორიენტირებული რეგიონია და ექსპერტების მოსაზრებით, რუსეთის მთავრობა პირდაპირ თუ ირიბად ეცდება არამხოლოდ აფხაზეთის, არამედ უკვე ყირიმის „დატვირთვასაც“, რაც „ექსტრემალური დასვენების“ მოყვარულთა ახალ გადანაწილებას გამოიწვევს.

• საგარეო ვაჭრობის ძირითადი მახასიათებლები

ბოლო წლების განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა აფხაზეთის საგარეო სავაჭრო ბალანსიც, ძირითადად, იმპორტის ხარჯზე, როგორც პროცენტულ, ასევე აბსოლუტურ მაჩვენებლებში. ე.წ. აფხაზეთის საბაჟო კომიტეტის მონაცემებით 2013 წელს აფხაზეთის სავაჭრო ბრუნვამ თითქმის — 18 მილიარდი რუსული რუბლი შეადგინა (დაახლოებით USD 530 მლნ), რაც წინა წლის მაჩვენებელს მთელი 1.5 მილიარდი რუბლით (დაახლოებით USD44 მლნ) ანუ 9.6%-ით აღემატება. მათ შორის:

№ ექსპორტი — 2.7 მლრდ რუბლი (6.1%-იანი ზრდა წინა წელთან შედარებით);

№ იმპორტი — 15.3 მლრდ რუბლი (10.2%-იანი ზრდა წინა წელთან შედარებით) [8. გვ 17].

2001 წელს ნაჩვენებია, სულ რაღაც 919 მლნ სავაჭრო ბრუნვის კოლოსალური — 20-ჯერადი ზრდის მიუხედავად, აფხაზეთის სავაჭრო ბრუნვის ექსპორტ-იმპორტის თანაფარდობიდან ნათლად ჩანს, რომ ის მომხმარებლური ტიპის ეკონომიკადაა ჩამოყალიბებული: 2013 წელს იმპორტი 5.5-ჯერ აღემატებოდა ექსპორტს.

უფრო დეტალური დაკვირვებისას ნათელია, რომ აფხაზური ექსპორტი ძირითადად აგროსამრეწველო კომპლექსის ხარჯზე ფუნქციონირებს (88%), მცირეა გადამამუშავებელი სექტორის წილი (12%). აფხაზური ექსპორტის 3/5 ღვინისა და სპირტიანი სასმელების ბიზნესს უკავშირდება, რომელიც თავის მხრივ იაფფასიანი მოლდავეური და რუსული ღვინომასალებისგან და სპირტისგან მზადდება. ციტრუსების ექსპორტს, რომლითაც აფხაზეთი დღემდე განთქმულია, მთლიანი ექსპორტის 22% უჭირავს. ამ ორ ძირითად სავაჭრო პროდუქტს 5%-ანი მაჩვენებლით მეთევზეობა და 3-3%-იანი მაჩვენებლებით ქვიშის, ქვანახშირის და ჯართის ექსპორტი მოსდევს, თუმცა აფხაზეთში ეს რესურსები მიღევადია და სავარაუდოდ, მომდევნო წლების ექსპორტში კიდევ უფრო მცირე წონას დაიკავენ, მით უმეტეს, რომ ქ. სოჭში მასშტაბური სამშენებლო სამუშაოები 2014 წლის ზამთრის ოლიმპიადასთან დაკავშირებით დასრულებულია და სამშენებლო მასალების მოთხოვნაც მინიმუმამდეა დასული [9. გვ 10].

რაც შეეხება აფხაზეთში იმპორტირებულ პროდუქციას, ის ბევრად მრავალფეროვანია და შემდეგი პროდუქტებისგან შედგება: კვების პროდუქტები (19%), საწვავი და საპოხი მასალები (16%), სამშენებლო მასალები (16%), ავტოსატრანსპორტო საშუალებები (11%), მანქანა-დანადგარები (9%) და სხვა[10. გვ 151].

ე.წ. აფხაზეთის ოფიციალური მონაცემების თანახმად, მისი ძირითადი სავაჭრო პარტნიორები არიან: რუსეთი (62%) და თურქეთი (14%). ამასთან რუსეთთან გაჭრილია როგორც სახმელეთო (საავტომობილო და რკინიგზის), ასევე საზღვაო გზები, ხოლო თურქეთთან მხოლოდ საზღვაო. რაც შეეხება აფხაზური ექსპორტის გასაღების ბაზრებს, ესენია:

რუსეთი (85%) და თურქეთი (15%). მართალია, ზემომოცემული რიცხვები არ ასახავს ზუსტ რეალობას, კორუფციისა და იატაკქვეშა ეკონომიკის ზემალაღი მაჩვენებლების ფონზე, თუმცა, მიახლოებით სურათს იძლევა [11. გვ 21].

- გალის რაიონი, როგორც ეკონომიკური ჰაბი ზემომოცემულ სტატისტიკაში არსად არ არის გათვალისწინებული ქართულ-აფხაზური — ტრანს-ინგურული სავაჭრო ურთიერთობები, რომლის ძირითადი მამოძრავებელი ძალა გალის რაიონი და მისი მოსახლეობაა.

გამომდინარე იქიდან, რომ ე.წ. აფხაზეთის პრეზიდენტის 2007 წლის ბრძანებით ყველანაირი ეკონომიკური ურთიერთობები საქართველოსთან ითვლება უკანონოდ (უსაფრთხოების მიზნით), ყველა სავაჭრო პროდუქტი, რომელიც საქართველოს მხრიდან გადადის აფხაზეთში — ითვლება კონტრაბანდად.

თავის მხრივ, არც საქართველოს აქვს გარკვეული ასეთი ტიპის ურთიერთობის ცალსახად განმსაზღვრელი კანონიერი ჩარჩოები: ერთის მხრივ, საქონლის გადაადგილება დანარჩენი საქართველოდან აფხაზეთში, ითვლება შიდა საქონელბრუნვად, ხოლო, მეორე მხრივ, 2008 წელს მიღებული „კანონი ოკუპირებული რეგიონების შესახებ“, ყველა სახის ეკონომიკურ ურთიერთობას, მათ შორის, სავაჭროს აფხაზეთის ტერიტორიაზე — მიიჩნევს უკანონოდ (თუმცა, არის გარკვეული გამონაკლისებიც).

ექსპერტთა დაკვირვებებით, ქართულ-აფხაზური ვაჭრობა მდინარე ენგურზე არსებული 1 ოფიციალური (მთავარი ხიდი მდ. ენგურზე) და 3 არაოფიციალური გზით ხორციელდება, კერძოდ:

№ ენგურის ხიდი — გადაადგილდება საქონლის 80% და მოსახლეობის 75%;

№ ე.წ. ზედა ზონა — გადაადგილდება მოსახლეობისა და საქონლის 5%-ზე ნაკლები;

№ ე.წ. ქვედა ზონა — გადაადგილდება საქონლის 15% და მოსახლეობის 20% [12. გვ 43].

ქართულ-აფხაზური ვაჭრობა ქ. გალის გავლით მოიაზრებს არამხოლოდ ქართული, არამედ საქართველოში იმპორტირებული პროდუქტით ვაჭრობასაც [13. გვ 27-28]. კერძოდ, წარმოშობის ადგილები შემდეგია:

№ საკვები პროდუქტები. კარტოფილი — საქართველო (ახალციხე, ნალკა, ახალქალაქი), თურქეთი; სტაფილო — სომხეთი; კიტრი — საქართველო (ქუთაისი, წყალტუბო, მარნეული); მწვანილი — საქართველო (სამტრედია, ქუთაისი); საქონლის ხორცი, გაყინული — ბრაზილია; ღორის ხორცი, გაყინული — არგენტინა და ა.შ.

№ ტექნიკა, ავეჯი და სხვა არასასურსათო პროდუქტების შეძენა კი, საქართველოში, ძირითადად, საბითუმო ბაზრებში (თბილისი, ქუთაისი და ზუგდიდი) და ტექნიკის სპეციალიზებულ მაღაზიებში ხორციელდება (წარმოშობის ადგილი საქართველო და მთელი მსოფლიო). აქვე აღსანიშნავია, რომ საქართველოდან შესული საქონლის 80% სოხუმისა და გაგრის ბაზრებისთვისაა განკუთვნილი და მხო-

ლოდ 20% რჩება გალის ტერიტორიაზე, რაც, რა თქმა უნდა, მოთხოვნა- მიწოდების საფუძველზე ყალიბდება.

ზემოხსენებული პოლიტიკური და საკანონმდებლო შეზღუდვები მძიმე დარტყმას აყენებს და დემოტივირებს ქართულ-აფხაზურ ეკონომიკურ ურთიერთობებს. შედეგად, განსაკუთრებით მძიმეს ხდის ამ ურთიერთობებში ჩართული, ძირითადად გალში მცხოვრები ეთნიკური ქართველების საქმიანობას, რომელთაც სხვა შემოსავლის წყარო, ფაქტობრივად, არ გააჩნიათ (ე.წ. აფხაზეთის სავაჭრო-სამრეწველო პალატის თანახმად, გალის რაიონი 97%-ით სოფლის მეურნეობაზეა დამოკიდებული, 2%-ით- ინდუსტრიაზე და 1%-ით- ტურიზმზე), გარდა საქართლოს მთავრობისგან დანიშნული თვეში 45 ლარიანი „დახმარებისა“ [14. გვ 41].

- საქართველოსთან ურთიერთობები ჯანდაცვის სფეროში

ბოლო წლების მანძილზე სულ უფრო ვითარდება კომუნიკაცია საქართველოსთან ჯანდაცვის სფეროში. იმის მიუხედავად, რომ ამას აფხაზეთის ადგილობრივი ხელისუფლება სიტყვით ეწინააღმდეგება, რეალურად საქმით ხელს არ უშლის. ამის ნათელი მაგალითია სულ უფრო მეტად მზარდი მოქალაქეების რაოდენობა საქართველოში სამედიცინო დახმარების მიღების სურვილით. ბოლო მონაცემებით, 2015 წელს 400-მდე აფხაზეთის მოქალაქემ მიიღო სამედიცინო მომსახურება ზუგდიდის, ქუთაისისა და თბილისის სხვადასხვა კლინიკაში რეფერალური ჯანდაცვის პროგრამის ფარგლებში, რომლის მიხედვითაც აფხაზეთიდან გადმოსულ ადამიანებს ეძლევათ საშუალება უფასოდ მიიღონ მაღალხარისხიანი სამედიცინო მომსახურება (მათ შორის ძვირადღირებული ოპერაციების სახით). აღნიშნულ მომსახურებას იღებენ არა მხოლოდ გალის რაიონში მცხოვრები ეთნიკურად ქართველები, არამედ აფხაზეთის სხვა ქალაქების მაცხოვრებელი არაქართველი პაციენტები.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მძიმე სოციალური ფონის მიუხედავად, დე-ფაქტო აფხაზეთი ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, ეკონომიკურად მნიშვნელოვნად მოძლიერდა (შედარებით). თუმცა, პარალელურად იზრდება რუსეთზე დამოკიდებულებაც, რადგანაც სწორედ ის განსაზღვრავს ამ ზრდის ძირითად ფაქტორებს.

მიუხედავად აფხაზური ეკონომიკის მცირე მასშტაბებისა და იმისა, რომ მის ნამდვილ ალორძინებას რუსეთის ეკონომიკა წესით და რიგით მართვად უნდა გამკლავებოდა — მაღალმა კორუფციულმა მაჩვენებლებმა, კლანურმა გადანაწილებებმა და მართვაში გამოუცდელობამ, სულ სხვა რეალობა განაპირობა.

ტრანს-ინგურულ ეკონომიკურ ურთიერთობებს უდიდესი პოტენციალი აქვს და ავტორის აზრით, შესაძლებელია თითქმის მთლიანად ჩაანაცვლოს რუსულ-თურქული სავაჭრო გავლენა რეგიონში. ამიტომ, საქართველოს მთავრობამ ამ მიმართულებას

მაქსიმალურად უნდა შეუწყოს ხელი.

აქ აუცილებელია მოკლედ აღვნიშნოთ ე.წ. სამხრეთ ოსეთის შესახებაც. ჩვენს ნაშრომში ამ რეგიონზე მხოლოდ მცირედის საუბარი მოგვიწევს, ვინაიდან პრაქტიკულად არ არსებობს სტატისტიკური მონაცემები სამხრეთ ოსეთში არსებული სოციალური დაცვის სისტემისა და ჯანდაცვის სფეროს ირგვლივ.

ძმური, მეგობრული შეთავაზებების მიუხედავად, აფხაზებსა და ოსებს საქართველოს საზღვრებში ცხოვრება არ სურთ. საკუთარი პრობლემების მოგვარებისა და ქვეყნის განვითარების კუთხით, მათ „მფარველი“ რუსეთის იმედი უფრო აქვს. თუმცა არსებობს სფერო, რომელიც ოსებს და აფხაზებს ქართული მხარის მიერ განვდილ ხელზე საპასუხოდ ხელის გამოწოდებას აიძულებს.

ძალიან საინტერესოა, თუ რას წერს ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ მასმედია საქართველოსთან ურთიერთობის შესახებ. ამ მასალებში კარგად ჩანს, ცხინვალის რეგიონში არსებული სოციალური მდგომარეობა:

„მოსახლეობის ჯანმრთელობა - ეს არის ფუნდამენტი, რომლის გარეშეც ქვეყნის განვითარება, ფაქტობრივად, შეუძლებელია. თანამედროვე სახელმწიფოს და საზოგადოების ერთ-ერთ ძირითად მაჩვენებლად ჯანდაცვის თანამედროვე სისტემა მოიაზრება, რომელიც მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურების საჭიროების დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა. ომის შედეგში პერიოდი ჩვენს ქვეყანაში მრავალი პრობლემით ხასიათდებოდა, მაგრამ ყველაზე მეტად ის ფინანსური დისციპლინის დარღვევით გამოიხატა. განსაკუთრებით მწვავეა მდგომარეობა ჯანდაცვის სფეროში: სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულებები არ არის აღჭურვილი შესაბამისი ტექნიკით და აპარატურით, კომუნიკაციის საშუალებებით, არსებობს კვალიფიციური კადრების დეფიციტი, არაა დამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაშია შენობა-ნაგებობებიც. ის სამკურნალო დაწესებულებები, რომელიც ამ მომენტში სამხრეთ ოსეთის დედაქალაქში ფუნქციონირებს, არ არის იმ მდგომარეობაში, რომ მოსახლეობას კვალიფიციური სამედიცინო მომსახურება გაუწიოს, მას თანამედროვე ტექნიკური მოწყობილობა და კაპიტალური რემონტი სჭირდება. შექმნილი მდგომარეობა აიძულებს რესპუბლიკის ბევრ მაცხოვრებელს, გაიყვანონ ავადმყოფი ნათესავები მეზობელ საქართველოში სამკურნალოდ. ეს საკითხი სახრეთ ოსეთში საკამათო საგანს წარმოადგენს, რომელსაც პოლიტიკური ხასიათი აქვს“ [15. გვ 2].

ე.წ. სამხრეთ ოსეთის პრეზიდენტი ლეონიდ თიბილოვი სიტუაციიდან გამოსავალს ეძებს და როგორც ყოველთვის, იმედის მზერას რუსეთისკენ მიმართავს. ჯერ კიდევ 2015 წლის ივლისში მან მსგავსი პრაქტიკის შეწყვეტის აუცილებლობაზე ისაუბრა და აღნიშნა, რომ მოსახლეობას კვალიფიციური მკურნალობის მიღება რუსეთის სამედიცინო დაწესებულებებშიც შეუძლიათ. ამისთვის სპეციალური განკარგულება კი გამოსცა და საგარეო

საქმეთა სამინისტროს ისეთი მექანიზმის შემუშავება დაავალა, რომელიც რუსეთში ავადმყოფების დროული გადაყვანის პრობლემას მოხსნიდა. მისი თქმით, რუსეთის მიერ აღიარებულ კავკასიური სახელმწიფოს განვითარებისთვის მნიშვნელოვან ფაქტორს სწორედ რუსეთის ფედერაციასთან მჭიდრო კავშირები წარმოადგენს.

თვითაღიარებული რესპუბლიკის მასმედიის მიერ გავრცელებული ინფორმაციით, 2015-2017 წლის პერიოდისთვის რუსეთის ინვესტიციებმა სამხრეთ ოსეთის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებისთვის 9 მილიარდი რუბლი უნდა შეადგინოს, რომელთა უმრავლესობა სწორედ ჯანდაცვის სისტემის რეაბილიტაციას მოხმარდება [16. გვ 1].

მანამდე კი მოსახლეობის უმრავლესობას ქართული სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებული რეფერალური პროგრამით სარგებლობა უწევს. ე.წ. სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ტერიტორიებზე მაცხოვრებელ ჩვენს მოქალაქეებს, თუნდაც ოკუპაციის პირობებში, თბილისის სხვადასხვა კლინიკებსა და საავადმყოფოებში ემსახურებიან. ისინი სახელმწიფოსგან არამარტო სამედიცინო დახმარებას, არამედ სათანადო ყურადღებას, მზრუნველობასა და ფინანსურ მხარდაჭერას იღებენ. პროექტის განხორციელებაში წითელი ჯვრის საერთაშორისო ორგანიზაცია არის ჩართული. მოქალაქეების საქართველოს ტერიტორიაზე გადმოყვანას სწორედ ეს საერთაშორისო ორგანიზაცია უზრუნველყოფს. არსებობს პირდაპირი კავშირებიც თბილისში მოქმედ ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელთან, რაც მოსახლეობის ნდობით არის განპირობებული. აღნიშნული ადმინისტრაციის ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამსახური თავის საქმიანობას ორი ძირითადი მიმართულებით აწარმოებს. პირველი - ცხინვალის რეგიონიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის ყოველწლიური ერთჯერადი ფინანსური დახმარება. აღნიშნული დახმარების მიღება დევნილთა შემდეგ კატეგორიებს შეუძლიათ, რომელთაც საკუთარი სახლები 2008 წლის ომის შედეგად დატოვეს და

მეორე მიმართულება - ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეთა დახმარება და მათი სტაციონალური მკურნალობის დაფინანსება. (ოპერაციები და ა.შ.). სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაცია გადასცემს საქართველოს რეინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრის აპარატს დასკვნას ფინანსური დახმარების აუცილებლობის შესახებ. დადებითი პასუხის შემთხვევაში დოკუმენტები ეგზავნება ქვეყნის ჯანდაცვის სამინისტროს. უწყება რთავს პაციენტს რეფერალურ პროგრამაში, რომელიც გულისხმობს დაფინანსებას 15 000 ლარის ოდენობით.

პროექტში ჩართულია წითელი ჯვარი, რომლის საშუალებით თბილისში ავადმყოფების ევაკუაცია ხერხდება. თუ პაციენტი მძიმეა, მას რეანიმაციული ღონისძიება სჭირდება, მაშინ ის ჯანდაცვის სამინისტროს უკავშირდება, რომელიც კონკრეტულ ნეი-

ტრალურ ტერიტორიაზე რეანომობილის გაგზავნას უზრუნველყოფს. იყო შემთხვევები, როდესაც ჩვენი რეანომობილი ცხინვალის საავადმყოფოშიც შევიდა, იმიტომ, რომ პაციენტი უმძიმეს მდგომარეობაში იყო და მისი გადმოყვანა არ შეიძლებოდა. რეანომობილი პაციენტს იმ კლინიკაში ათავსებს, რომელიც მის მისაღებად მზად იქნება. შესაძლოა, კლინიკაში ადგილი არ იყოს. ემერჯენსი ხშირად არის გადატვირთული, სხვა მიზეზი არ არსებობს, ჩვენ ყველა კლინიკასთან ვართ შეთანხმებული. თუმცა პაციენტის სიმძიმედან გამომდინარე, გამოსავალს მაინც ვპოულობთ. არის შემთხვევები, როდესაც პაციენტს მართვითი სუნთქვა ესაჭიროება და დრო მეტს არ ითმენს. ასეთ შემთხვევებში, კლინიკა ვალდებულია, მიიღოს და შესაბამისი დახმარებაც აღმოუჩინოს.

დასკვნა

ერთის მხრივ დამოუკიდებლად არსებულ კოსოვოსა და მეორეს მხრივ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სოციალური დაცვის სისტემებს შორის კარდინალური განსხვავებაა. მაშინ როდესაც კოსოვო სოლიდურ რესურსებს ხარჯავს საკუთარი მოქალაქეების სოციალურ დაცვაზე და ჯანმრთელობაზე და ამ რესურსებს აფინანსებს საკუთარი ბიუჯეტიდან, აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი, პრაქტიკულად არაფერს ხარჯავენ ამ მიმართულებით. მათი დანახარჯი იმდენად მცირეა, რომ მისი ციფრებით გადმოცემა აზრს კარგავს. ეს ორი (საქართველოს) რეგიონი მთლიანად მიბმულია რუსეთზე როგორც ეკონომიკურად, პოლიტიკურად, ისე სოციალურად. რუსეთიდან იღებს დოტაციას ყოველწლიურად ასობით მილიონი რუბლის სახით, რომელიც მოსახლეობამდე პრაქტიკულად არ მიდის. ამის გამო არაერთხელ დაისვა თანხების მაღალი დონის კონტროლზე აყვანის საკითხი როგორც რუსეთში, ისე ცხინვალსა და სოხუმში, თუმცა უშედეგოდ. ნათელია, რომ აღნიშნული თანხები იკარგება კორუფციული გზებით და მოსკოვიდან ცხინვალის და სოხუმის მოქალაქეებამდე არაფერი მიდის. შესაბამისად, აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის მოქალაქეები იძულებულნი არიან კორუფციული გარიგებების გზით აიღონ (შეიძინონ) რუსული პასპორტები რუსეთის რომელიმე რეგიონში კორუფციული გზით ჩანერის საშუალებით და შესაბამისად, მსგავსად რუსეთის მოქალაქეებისა, მიიღონ რუსული პენსია (მათ შორის ასაკობრივი, ინვალიდობის, ომის ვეტერანობის და სხვა). მაგალითად ცხინვალში ძალიან პოპულარობით სარგებლობს ე.წ. „შახტიორის პენსია“ (ანუ მეშახტეების), რომლის გაკეთებაშიც ოსები სოლიდურ თანხებს იხდიან. ეს ორივე რეგიონი ასევე ჯანდაცვის სფეროშიც მივყავართ რუსეთზე. ადგილობრივ საავადმყოფოებში (რომელიც მხოლოდ სახელმწიფო საკუთრებაა - არც ერთ რეგიონში არ არსებობს კერძო ჯანდაცვა და კერძო დაზღვევა) მოქალაქეები ღებულობენ მხოლოდ პირველად დახმარებას. იქ შეუძლებელია რენდგენის გადაღება და საკეისრო წესით მშობიარობაც კი. ამიტომ ისინი მიემგზავრებიან რუსეთის მოსაზღვრე ქალაქებში სამედიცინო დახმარების აღმოსაჩენად. აღნიშნული დახმარება კი მათ საკმაოდ ძვირი უჯდებათ. ამიტომაც, რომ აფხაზი და ოსი პა-

ციენტების უმრავლესობა მაინც საქართველოში ღებულობს სამედიცინო დახმარებას, მათ შორის ურთულესი და უძვირესი ოპერაციების ჩათვლით, და ამ დახმარებაში ისინი არაფერს არ იხდის. ესა ხდება საქართველოში მოქმედი რეფერალური ჯანდაცვის კანონის ამოქმედების ემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ სოხუმისა და ცხინვალის ადმინისტრაციები ადგილობრივი გამკაცრებული კანონმდებლობისა და უსაფრთხოების სამსახურების დახმარებით ამას კატეგორიულად ებრძვიან, მოსახლეობა მაინც ორიენტირებულია სრულყოფილ ქართულ ჯანდაცვაზე და შესაბამისად ხელისუფლებას ძალა არ ჰყოფნის, მოსახლეობას შეენიანაღმდეგოს.

დასკვნის სახით ვიტყვით, რომ კოსოვოს მიერ არჩეული გზა სრულიად ორიენტირებულია საკუთარი მოქალაქეების კეთილდღეობაზე, რასაც ვერ ვიტყვით აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციებზე, რომელთა მთავარ იდეოლოგიას წარმოადგენს თეზა - ყველაფერზე წავალთ, ოღონდ რუსეთთან ერთად და საქართველოს გარეშე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- [1] ჟურნალი „ბიზნეს-ინჟინერინგი“. №1-2, 2016
- [2] <http://lenta.ru/news/2014/01/10/help/>
- [3] <http://www.mof.ge/4625>
- [4] http://geostat.ge/?action=page&p_id=148&lang=geo
- [5] <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/02/22/1214890259/Tuzhba.pdf;%20http://agrba-timyr.livejournal.com/42525.html;%20http://www.abkhaziya.org/server-articles/article-52d306ef46b0e2a0e-aab9af8e59077da.html>
- [6] <http://www.regnum.ru/news/fd-abroad/abx-azia/1809949.html>
- [7] <http://www.regnum.ru/news/fd-abroad/abx-azia/1809949.html>
- [8] <http://customsra.org/itogi2013.php>
- [9] <http://www.tppra.org/ru/abkhaziya-obshchie-dannye>
- [10] <http://fondabkhazia.com/republic/business/#3> (ukanasknelad gadamowmebulia 05/09/2015)
- [11] http://www.ved.gov.ru/exportcountries/ab/about_ab/eco_ab/ (ukanasknelad gadamowmebulia 23/01/2016)
- [12] http://www.international-alert.org/sites/default/files/Caucasus_TransInguri_EconRelationsRegulation_EN_2013.pdf (ukanasknelad gadamowmebulia 23/01/2016)
- [13] ავტორის მიხედვით, წლიური ბრუნვა შეადგენს დაახლოებით USD5-7 მლნ., ხოლო ქალბატონ ხათუნა შატიბას (აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი) — 2 მილიარდ რუსულ რუბლს (უმD60 მლნ.).
- [14] <http://www.tppra.org/ru/abkhaziya-obshchie-dannye> (ukanasknelad gadamowmebulia 23/01/2016)
- [15] გაზეთი „იოჟნაია ოსეტია“. 27.02.20015
- [16] გაზეთი „იოჟნაია ოსეტია“. 11.10.2015